

Ostrołęka, 04 stycznia 2024 r.

DO.5144.20.2023

DECYZJA Nr 11/24

Na podstawie art. 7 pkt 1, art. 36 ust. 1 pkt 1, art. 92 ust. 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, z późn. zm.) § 12 ust. 1, ust. 2 pkt 1,3,4,5 i ust. 3 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 81), art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 775, z późn. zm.), po rozpatrzeniu wniosku Parafii Rzymskokatolickiej pw. śś. Apostołów Szymona i Tadeusza w Szelkowie, 06-220 Szeków z dnia 16.10.2023 r. uzupełnionego w dniu 29.11.2023 r. w sprawie wydania pozwolenia na prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich nagrobka rodziny Rzechowskich znajdującego się na cmentarzu parafialnym w Szelkowie,

1. **pozwalam** Parafii Rzymskokatolickiej pw. śś. Apostołów Szymona i Tadeusza w Szelkowie na prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich nagrobka rodziny Rzechowskich znajdującego się na cmentarzu parafialnym w Szelkowie, wpisanego do rejestru zabytków pod numerem B-682.
2. Zakres i sposób prowadzenia prac konserwatorskich i restauratorskich nagrobka rodziny Rzechowskich znajdującego się na cmentarzu parafialnym w Szelkowie określony jest w przedłożonym do wniosku w ramach uzupełnienia w dniu 29.11.2023 r. „Programie na renowację nagrobka Zuzanny i Walerego Rzechowskich z cmentarza parafialnego w St. Szekowie” opracowanym przez Lucynę Markiewicz.
3. Pozwolenie wydaje się pod warunkami polegającymi na obowiązku:
  - 1) kierowania pracami konserwatorskimi i restauratorskimi albo samodzielnego wykonywania tych prac przez osobę spełniającą wymagania, o których mowa odpowiednio w art. 37a ust 1 i 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
  - 2) przekazania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków nie później niż w terminie 14 dni przed dniem rozpoczęcia prac, a w toku prac na 14 dni przed dokonaniem zmiany osoby o której mowa w ppkt 1:
    - a) imienia, nazwiska i adresu osoby, o której mowa w ppkt 1,
    - b) dokumentów potwierdzających spełnianie przez tę osobę wymagań, o których mowa odpowiednio w art. 37a ust. 1 i 2, ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
    - c) oświadczenia osoby, o której mowa w ppkt 1, o przyjęciu przez tę osobę obowiązku kierowania tymi pracami albo samodzielnego ich wykonywania.
4. Określam warunki polegające na obowiązku:
  - 1) zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o terminie rozpoczęcia i zakończenia wskazanych w pozwoleniu prac;
  - 2) niezwłocznego zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o zagrożeniach lub nowych okolicznościach ujawnionych w trakcie prowadzenia wskazanych w pozwoleniu prac;
  - 3) prowadzenia dokumentacji przebiegu wskazanych w pozwoleniu prac w sposób umożliwiający jednoznaczną identyfikację i dokładną lokalizację przestrzenną wszystkich czynności, użytych materiałów oraz dokonanych odkryć, i przekazaniu jej wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w terminie 3 miesięcy od dnia zakończenia tych prac;

- 4) opracowania sposobu postępowania z zabytkiem po zakończeniu wskazanych w pozwoleniu prac i przekazania tego opracowania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w terminie 3 miesięcy od dnia zakończenia tych prac
5. Termin ważności pozwolenia ustala się na dzień **31 grudnia 2024 r.**
6. Określam warunek polegający na obowiązku dokonania odbioru częściowego (po pracach wstępnych – rozpoznanie obiektu) i końcowego wykonanych prac konserwatorskich i restauratorskich z udziałem wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Uzasadnienie

Parafia Rzymskokatolicka pw. śś. Apostołów Szymona i Tadeusza w Szelkowie wystąpiła o wydanie pozwolenia na prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich nagrobka rodziny Rzechowskich. Strona przedstawiła niezbędne dokumenty w przedmiotowej sprawie. Nagrobek rodziny Rzechowskich jest wpisany do rejestru zabytków pod numerem B-682.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, z późn. zm.) na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru wymagane jest pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Przedmiotowy nagrobek jest jednym z najstarszych na cmentarzu parafialnym w Szelkowie. Jest w złym stanie zachowania. Przeprowadzenie określonych w przedłożonym programie prac konserwatorskich i restauratorskich pozwoli na przywrócenie ich pierwotnych walorów artystycznych i historycznych. Działania te są uzasadnione z konserwatorskiego punktu widzenia.

Działając na mocy cyt. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami orzeczono jak w sentencji.

Pouczenie

1. Postępowanie w sprawie wydanego pozwolenia może zostać wznowione, a następnie pozwolenie może zostać cofnięte lub zmienione na podstawie art. 47 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
2. Od niniejszej decyzji służy stronie odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie za pośrednictwem organu wydającego decyzję w terminie 14 dni od dnia jej doręczenia.
3. Przed upływem terminu do wniesienia odwołania strona może zrzec się prawa do wniesienia odwołania wobec organu administracji publicznej, który wydał decyzję. W konsekwencji tego z dniem doręczenia organowi administracji publicznej oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do wniesienia odwołania przez ostatnią ze stron postępowania, decyzja staje się ostateczna i prawomocna.

Za wydanie niniejszego pozwolenia uiszczono opłatę skarbową w wysokości 82,00 zł, zgodnie z ustawą z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie (Dz. U. z 2023r. poz. 2111) - część III, poz.44, pkt 2 załącznika do ustawy. Pokwitowanie wpłaty na rzecz Urzędu Miasta w Ostrołęce z dnia 26.11.2023 r.

Z up..MAZOWIECKIEGO WOJEWÓDZKIEGO
KONSERWATORA ZABYTKÓW
Małgorzata Balcerzak
Kierownik Delegatury w Ostrołęce

Otrzymują:

1. Parafia Rzymskokatolicka
pw. śś. Apostołów Szymona i Tadeusza w Szelkowie
2. a/a

BIAŁYSTOK 28 WRZEŚNIA 2023r.

PROGRAM
NA RENOWACJĘ NAGROBKA ZUZANNY I WALEREGO
RZECHOWSKICH
Z CMENTARZA PARAFIALNEGO W ST. SZELKOWIE

Nagrobek w całości wykonany z piaskowca w formie steli ustawionej na płycie i cokole, zwieńczonej urną przykrytą draperią. Stela osadzona jest na gładkim, prostopadłościennym cokole zwężającym się w górnej partii w formie półwałków oraz płytowej podstawie. Na frontowej ścianie steli płaskorzeźba przedstawiająca Chrystusa błogosławiącego dzieci. Pod nią na cokole napis inskrypcyjny (ze względu na duży stopień zniszczenia mało czytelny). Nagrobek zwieńczony profilowanym gzymsem, naczółkiem wolutowym z bogatą ornamentyką roślinną, na którym, na dwustopniowej, schodkowej podstawie posadowiona jest urna przykryta draperią.

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Ostrołęce
07-400 Ostrołęka, ul. Kościuszki 16
tel./fax (029) 764-22-38

STAN ZACHOWANIA

Na stan zachowania obiektów kamiennych wpływ mają indywidualne właściwości użytego materiału – skład mineralogiczny, struktura, parametry fizykomechaniczne, a także czas powstania obiektu /długotrwałość ekspozycji na czynniki korozyjne/, orientacja względem stron świata, stopień rozczłonkowania powierzchni, sposób jej obróbki, bezpośrednie sąsiedztwo drzew i krzewów, a także przeprowadzane renowacje i naprawy.

Stan nagrobka Zuzanny i Walerego Rzechowskich jest zły. Wprawdzie nagrobek wydaje się stabilny ,niemniej jednak cokolwiek składający się z czterech pionowo ustawionych płyt wykazujących cechy destrukcyjne, nakazuje czujność .

Na części powierzchni kamienia uformowały się ciemne nawarstwienia pochodzenia organicznego i nieorganicznego. Tworzą one warstwy trwale związane z kamieniem dające efekt zaplamień o różnych odcieniach lub czarnej, zwartej skorupy, pod którą zachodzą procesy destrukcyjne. Nawarstwieniami pokryte są głównie górne partie i wystające lub rozrzeźbione elementy np. gzymsy czy naczótek. Stela oraz gładkie powierzchnie prostopadłościennego cokołu były polerowane, natomiast płaskorzeźba oraz urna i naczótek nie były. Sposób obróbki powierzchni ma wpływ na objawy korozji – części polerowane złuszcza się i rozwarstwia się powierzchniowo odsłaniając głębsze, osłabione warstwy kamienia. Widoczne jest to szczególnie w partii płyciny z inskrypcją na cokole. Destrukcja warstwy powierzchniowej, polerowanej, spowodowała, że treść inskrypcji jest miejscami mało czytelna. Części niepolerowane korodują bardziej równomiernie, są wypłukane i przez to są bardziej porowate i pokryte zbitymi warstwami mikroorganizmów – mchów i porostów lub zbitą skorupą ciemnych nawarstwień gipsowych.

Rodzaj i struktura użytego piaskowca ma także duże znaczenie dla trwałości zabytku. W przypadku nagrobka Rzechowskich użyto średnioziarnistego piaskowca o spoiwie kwarcowym jednak ze znaczną zawartością pirytu. Piryt obniża trwałość piaskowca, ulega utlenieniu i uwodnieniu, przechodząc w tlenki lub wodorotlenki żelaza. Zawarta w pirycie siarka również utlenia się, a jej tlenki przy uwodnieniu tworzą kwas siarkowy i siarczany.

Procesom tym towarzyszą naprężenia wewnętrzne w strukturze kamienia, związane ze

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW

W WARSZAWIE

Delegatura w Ostrołęce

07-400 Ostrołęka, ul. Kościuszki 16

tel./fax (029) 764-22-38

zmianą objętości powstających utworów w stosunku do stanu wyjściowego. Utworzony przy tym limonit występuje w postaci rudych plam i wykwitów na powierzchni kamienia.

Rodzaj użytego piaskowca rzutuje również na stabilność podstawy nagrobka. Widoczna destrukcja płyt spowodowana jest warstwową budową użytego piaskowca, gdzie słabiej zintegrowany materiał jest bardziej podatny na czynniki atmosferyczne.

Pomniki kamienne eksponowane na zewnątrz w parkach i na cmentarzach są szczególnie narażone na procesy destrukcyjne ze względu na duże zanieczyszczenie powierzchni kamiennych resztkami roślinnymi i częste pozostawanie w zasięgu cienia, co utrudnia obsychanie. W wypadku nagrobka Rzechowskich otoczenie pozbawione jest wyższej roślinności, niemniej mech pokrywa całkowicie najniższy element nagrobka, pozostała powierzchnia też poddawana jest działaniu mikroorganizmów. Nadżerki obserwować można na całej powierzchni nagrobka. W miejscach opłukiwanych przez wody opadowe jest silnie wypłukana, porowata, a faktura rzeźby w różnym stopniu zatarta. Stwierdza się liczne ubytki powstałe w wyniku urazów mechanicznych – utracone narożniki gzymsów, pęknięcia kamienia. W lewym narożniku cokołu ubytek spowodowany równym wycięciem prostopadłościennego kawałka kamienia wypełniony flekiem. Urna z widocznymi ubytkami.

Najniższy element nagrobka w kształcie prostopadłościanu z piaskowca jest częściowo przykryty ziemią, a w narożach nosi ślady po dekoracji metalowej.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

A. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Ze względu na stan zabytku i jego wartość historyczną i artystyczną wskazane jest podjęcie pilnych prac konserwatorskich w celu zabezpieczenia obiektu przed dalszym niszczeniem oraz przywrócenia mu wartości estetycznych. Generalnym założeniem podejmowanych prac będzie przeprowadzenie pełnej konserwacji techniczno estetycznej, w wyniku której zostanie w miarę możliwości przywrócony oryginalny wygląd nagrobka. Równocześnie zostaną przeprowadzone działania naprawcze skoncentrowane przede wszystkim na przywróceniu właściwości technicznych zniszczonym elementom. Część elementów należy zdemontować i przewieźć do pracowni. Przeprowadzenie prac w warunkach pracownianych pozwoli na efektywniejszy przebieg poszczególnych zabiegów. Działania konserwatorskie winny polegać na oczyszczeniu z nawarstwień i mikroorganizmów, odsoleniu, wzmocnieniu osłabionych partii nagrobka, wykonaniu drobnych uzupełnień i rekonstrukcji formy .

Ze szczególną uwagą należy podejść do elementów nagrobka wykazujących cechy silnej destrukcji (urna , wystające części gzymsu, tablica epitafijna).Zadbać należy o odpowiedni dobór metod konserwatorskich by zachować jak najwięcej substancji zabytkowej.

Zakres działań przy nagrobku nie przewiduje rekonstrukcji metalowej dekoracji (niezachowanej) .

B PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu zachowania obiektu i kontynuowanie dokumentacji fotograficznej w toku prac
2. Demontaż górnej części nagrobka i przewiezienie do pracowni
3. Ogólne odczyszczenie powierzchni kamienia z luźnych nawarstwień, mchów i porostów przy pomocy szczotek ryżowych i wody
4. Wzmocnienie silnie osłabionych partii kamienia bezrozpuszczalnikowym preparatem na bazie estrów kwasu krzemowego KSE 100 następnie KSE 300 (w zależności od stopnia

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Ostrołęce
07-400 Ostrołęka, ul. Kościuszki 16
tel./fax (029) 764-22-38

podrowania się powierzchni) metodą mokre na mokre do wysycenia powierzchni. Ochrona miejsc nasączonych przed deszczem i bezpośrednim działaniem promieni słonecznych na okres 28 dni.

5. Dezynfekcja- kilkakrotne spryskanie 2% alkoholowym roztworem Lichenicide 264, zabezpieczenie folią i pozostawienie na dwie doby, usunięcie pozostałych, obumarłych porostów za pomocą szczotek ryżowych i ponowne spryskanie roztworem, owinięcie folią i pozostawienie na 2 doby. Można zastosować inny preparat biobójczy np. 3% Sterinol lub BFA Remmers.

6. Oczyszczenie powierzchni kamienia z brudu, nawarstwień biologicznych i sztucznej patyny przy zastosowaniu metod stosowanych przy kamiennych obiektach zabytkowych. Technika oczyszczania winna zostać wyłoniona na podstawie prób konserwatorskich. Należy przetestować: - metodę termodynamiczną – para wodna pod ciśnieniem i wysoką temperaturą - metodę strumieniowo-ścierną (wysokie ciśnienie powietrza wraz z różnymi rodzajami ścierniw(np. piasek kwarcowy itp.) - metody chemiczne: preparaty rozluźniające nawarstwienia – kwas fluorowodorowy, Reiniger Paste firmy Remmers itp

7. W przypadku występowania uporczywych nawarstwień zastosować czyszczenie chemiczne kwaśnym środkiem do czyszczenia piaskowców np. Remmers Alkutex Fassadenreiniger Paste lub 4-5% roztwór HF. Nanieść preparat na powierzchnię kamienia i po ok. 20 min. umyć wodą pod ciśnieniem

8. Doczyszczanie ręczne przy pomocy kamieni ściernych i dłut kamiennych

9. Usunięcie głęboko strukturalnych zaplamień kamienia będących skutkiem: - różnego typu zanieczyszczeń biologicznych (przy zastosowaniu wapna chlorowanego – podchloryn wapnia) - korozji metalu lub oddziaływania soli żelazowych (przy zastosowaniu roztworu kwasu szczawiowego)

10. Odsolenie i ponowna dezynfekcja elementów kamiennych metodą migracji soli do rozszerzonego środowiska /okłady z wody destylowanej, waty celulozowej lub kaolinitu z dodatkiem biocydu np. Sterinolu lub Aseptiny stęż. ok. 3%/ Dotyczy to głównie gładkich powierzchni stelli.

11. Iniekcja spękań i szczelin w kamieniu środkiem konsolidującym /drobne pęknięcia dyspersją akrylową Primal AC 33, szersze szczeliny roztworem lub dyspersją żywicy epoksydowej np. Remmers Iniektionshatrz, Aquaplast 100/
12. Uzupełnienie ubytków - płytkich ubytków/do. ok. 4 mm/ i wżerów zaprawą na bazie spoiwa krzemoorganicznego Remmers Funcosil KSE 500 STE z wypełniaczem Funcosil KSE Fullstoff A/B - ubytków większych – zaprawą mineralną na bazie białego cementu, wapna dołowanego, piasku szklarskiego i pigmentów odpornych na alkalia lub gotową zaprawą do uzupełnień Funcosil Restauriermoertel Spezial firmy Remmers
13. Montaż wszystkich odrestaurowanych elementów nagrobka (wskazane jest ustawienie rusztowań na czas montażu)
14. Wykonanie spoinowania zaprawą wapienną lub wapienno cementową /na bazie białego cementu/ z płukaniem piaskiem kwarcowym lub gotową zaprawą renowacyjną do spoinowania np. elastyfikowaną zaprawą Remmers Funcosil ECC Fugenmoertel
15. Scalenie kolorystyczne uzupełnień laserunkową farbą Historic Lasur Remmers z dodatkiem WS Remmers
16. Laserunkowe, delikatne uczytelnienie inskrypcji - farba Historic Lasur Remmers o ile taka będzie konieczność
17. Hydrofobizacja powierzchni piaskowcowych Remmers Funcosil SL lub Konsil Z super ICHG metodą pędzlowania lub pod ciśnieniem „mokre w mokre”.
18. Uporządkowanie otoczenia nagrobka.
19. Wykonanie dokumentacji zdjęciowej i opisowej powykonawczej.

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

STARY SZELKÓW CMENTARZ PARAFIALNY

NAGROBEK RZECHOWSKICH STAN LUTY 2023R.

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Ostrołęce
07-400 Ostrołęka, ul. Kościuszki 16
tel./fax (029) 764-22-38

STARY SZELKÓW CMENTARZ PARAFIALNY
NAGROBEK RZECHOWSKICH STAN LUTY 2023R.

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Ostrołęce
07-400 Ostrołęka, ul. Kościuszki 16
tel./fax (029) 764-22-39

STARY SZELKÓW CMENTARZ PARAFIALNY NAGROBEK RZECHOWSKICH STAN LUTY 2023R.

GYMS I NACZÓŁEK

STARY SZELKÓW CMENTARZ PARAFIALNY NAGROBEK RZECHOWSKICH STAN LUTY 2023R

TABLICA INSKRYPCYJNA

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Ostrołęce
07-400 Ostrołęka, ul. Kościuszki 16
tel./fax (029) 764-22-38

STARY SZELKÓW CMENTARZ PARAFIALNY NAGROBEK RZECHOWSKICH STAN LUTY 2023R

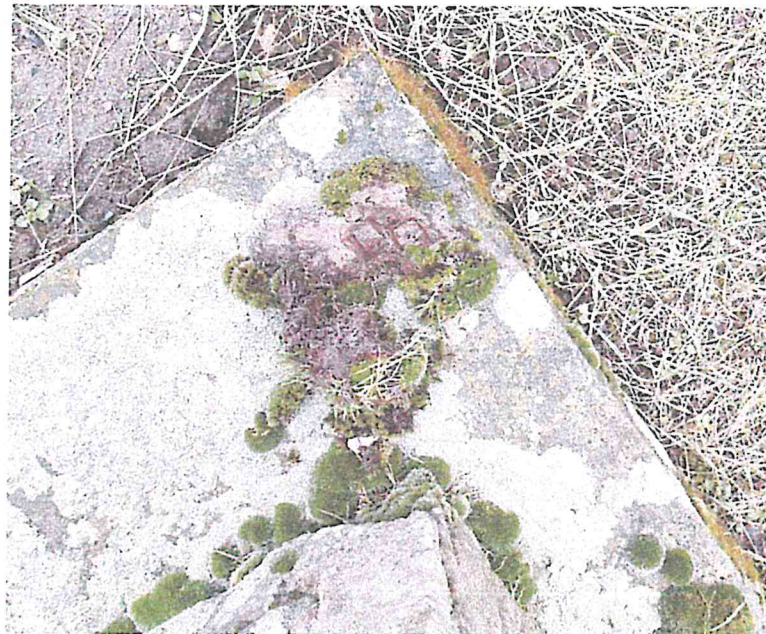
PŁASKORZEŻBA

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Ostrołęce
07-400 Ostrołęka, ul. Kościuszki 16
tel./fax (029) 764-22-38

STARY SZELKÓW CMENTARZ PARAFIALNY NAGROBEK RZECHOWSKICH STAN LUTY 2023R

URNA

STARY SZELKÓW CMENTARZ PARAFIALNY NAGROBEK RZECHOWSKICH STAN LUTY 2023R

ŚLAD METALOWEJ DEKORACJI

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Ostrołęce
07-400 Ostrołęka, ul. Kościuszki 16
tel./fax (029) 764-22-38

STARY SZELKÓW CMĘTARZ PARAFIALNY NAGROBEK RZECHOWSKICH STAN LUTY 2023R

COKÓŁ NAGROBKA

STARY SZELKÓW CMĘTARZ PARAFIALNY NAGROBEK RZECHOWSKICH STAN LUTY 2023R

COKÓŁ NAGROBKA

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Ostrołęce
07-400 Ostrołęka, ul. Kościuszki 16
tel./fax (029) 764-22-38